

VILÁG- TÖRTÉNET

13. (45.) évfolyam 2023. 1.

A BÖLCSÉSZETTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
TÖRTÉNETTUDOMÁNYI INTÉZETÉNEK FOLYÓIRATA

- **HORVÁTH EMŐKE**
AZ AMERIKAI MEDITERRÁNEUM FOGALMA ÉS JELLEMZŐI
- **SZILÁGYI ÁGNES JUDIT**
A MÚZSÁK TEMPLOMA,
AVAGY A NEOPÜTHAGOREUSOK A BRAZÍLIAI CURITIBÁBAN
- **JANCSÓ KATALIN**
KÖZEL-KELETI BEVÁNDORLÁS CHILÉBE
- **ZOLCSÁK ATTILA**
A PINOCHET-RENDSZER SZÜLETÉSE
- **KRAJCSI SÁNDOR ROLAND**
KUBA ÉS ALGÉRIA KAPCSOLATA A KUBAI
INTERNACIONALIZMUS TÜKRÉBEN
- **KUPI LÁSZLÓ**
GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ ÉS KUBA
- **SZEMLE**
NAGY GEORGINA, BALOGH ÁDÁM TIBOR,
KUPI LÁSZLÓ ÍRÁSAI

VILÁGTÖRTÉNET
A Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Történettudományi Intézetének folyóirata

Szerkesztők
Skorka Renáta (főszerkesztő)
Bíró László, Martí Tibor, Vámos Péter
(szerkesztők)

Szerkesztőbizottság
Glatz Ferenc (elnök), Borhi László, Erdődy Gábor,
Fischer Ferenc, Fodor Pál, Klaniczay Gábor,
Majoros István, Mihalik Béla Vilmos,
Pók Attila, Poór János

TARTALOM

Kultúra, vallás és politika Latin-Amerikában (Horváth Emőke)	1
<i>Tanulmányok</i>	
Horváth Emőke: Az amerikai Mediterráneum fogalma és jellemzői	5
Szilágyi Ágnes Judit: A Múzsák Temploma, avagy a neopüthagoreusok a brazíliai Curitibában	25
Farkas Dániel: A vallási jelenségek és közösségek megítélése a perui baloldal folyóiratában. Amauta, 1926–1930	35
Jancsó Katalin: Közel-keleti bevándorlás Chilébe. Vallás és kultúra egy sokszínű diaszpórában	53
Bakó András: Idegenség és állampolgárság Latin-Amerikában	67
Zolcsák Attila: A Pinochet-rendszer születése. A nemzetbiztonsági doktrína és a neoliberalizmus egyezsége	81
Krajcsi Sándor Roland: Kuba és Algéria kapcsolata a kubai internacionalizmus tükrében, 1961–1965	99
Kupi László: Gabriel García Márquez és Kuba	115
Baranyi Tamás Péter: A Monroe-elv és az amerikai kontinentális terjeszkedés geopolitikája	137
<i>Szemle</i>	
Arab hatások Ibériától Kínáig (Nagy Georgina)	159
Házass bevándorlók érzelmei és bírósági ügyei a századforduló Argentínájában (Balogh Ádám Tibor)	163
A Karibi Légítő tündöklése és bukása (Kupi László)	167

Jelen számunkat Horváth Emőke szerkesztette

Házass bevándorlók érzelmei és bírósági ügyei a századforduló Argentínájában¹

Napjainkban a magyarországi történészek körében nem ismeretlen a tőlünk nyugatabbra évtizedek óta művelt és népszerű irányzat, az „érzelmeik története” (*history of emotions*). A tárgykörrel az elmúlt években több hazai publikációban és konferencián találkozhattunk, a magyar társadalomtörténeti kutatásokban is egyre közkedveltebb irányzatként tekinthetünk rá.² A Bloomsbury Publishing brit kiadó *History of Emotions* címmel történelmi tematikájú sorozatot indított útjára 2020-ban, amelynek hét kötete jelent meg eddig. A szerkesztőbizottság nemzetközi összetételű, tagjai amerikai, ausztrál, spanyol, német, finn, olasz egyetemek és kutatóintézetek munkatársaiból kerültek ki. A sorozat által érintett témakörök kronológiailag, földrajzilag és tematikailag is széles skálán mozognak. A megjelenő művek fókuszában a különböző érzelmek és érzések múltbéli világai állnak, amelyeket a szintén eltérő országokból válogatott szerzők más-más aspektusokból járnak körül: hogyan lehet üzletként tekinteni az érzésekre, milyen érzelmek kapcsolódnak az Oszmán Birodalomhoz, a prostitúcióhoz, a betegségekhez, a munkavégzéshez, illetve milyen félelmek voltak jellemzőek a német ajkú területeken.³ A hazai történetírás számára szintén előnyös lenne, ha az elmúlt évek tudományos tevékenységének eredményeként a kiadó sorozatában egy magyar vonatkozású kötet is napvilágot látna.

Jelen írásban az említett sorozatból egy 2021-ben megjelent monográfia kerül górcső alá, amelynek középpontjában a 19–20. század fordulóján Argentínában is jelen lévő bevándorlás és annak házasságokra gyakorolt hatása áll. A századfordulós migráció közkedvelt témakörének újabb feldolgozását az teszi különösen érdekessé, hogy ezúttal egy dél-amerikai ország, illetve az odaérkező házassági férfiak és nők élethelyzete, viszonytársaságai, egymással kötött megállapodásai és azok megszegésének számtalan esetét elemzi, mindez a már említett érzelmek története megközelítéseinek alkalmazásával. A mű szerzője María Monica Bjerg, egy hazájában és nemzetközileg is elismert argentin társadalomtörténész, akinek fő kutatási területei közé tartozik az argentin bevándorlás története, az érzelmeknek

1 Bjerg, María: *Emotions and Migration in Argentina at the Turn of the 20th Century*. London, Bloomsbury Publishing, 2021. 175 p. (History of Emotions.)

2 A Hajnal István Kör 2017-ben átfogó konferenciát rendezett. Erről lásd bővebben: Kovács Janka – Lászlófi Viola: Új megközelítés száz nézőpontból: az érzelmek története. In: *ujkor.hu*, 2017. szeptember 23. <https://ujkor.hu/content/uj-megkozelites-szaz-nezopontbol-az-erzelmek-tortenete> (letöltés: 2023. február 8.). Lásd még a konferencia előadásait: *Az érzelmek története. A Hajnal István Kör – Társadalomtörténeti Egyesület 2017. évi, gyöngyösi konferenciájának tanulmánykötete*. Szerk.: Lukács Anikó – Tóth Árpád. Bp., 2019. (Rendi társadalom – polgári társadalom, 31.)

3 A sorozat köteteit lásd: <https://www.bloomsbury.com/us/series/history-of-emotions/> (letöltés: 2023. február 8.).

és a migrációnak, valamint az érzelmeknek és az anyagi kultúrának a kapcsolatai. Ezen témakörökben számos publikációja jelent meg.⁴

A most ismertetendő munka először 2019-ben, spanyolul jelent meg, talán az angol fordításnál többet mondó címmel: *Lazos Rotos. La inmigración el matrimonio y las emociones en la Argentina entre los siglos XIX y XX* (Megszakadt kötélek. Bevándorlás, házasság és érzelmek Argentínában a 19. és 20. század fordulóján). María Bjerg műve hat fő fejezetből áll, amelyeket a genderszemlélet alkalmazása, valamint a hétköznapiok története és a nőtörténet iránti érdeklődés jellemez. A fejezetek címei – vélhetően a kiadó szorgalmazására is – jól csengő, figyelemfelkeltő szóösszetételek, amelyek a szélesebb olvasóközönség számára is vonzóbbá tehetik az írásművet, nagyobb érdeklődésre tartva számot. Az olvasmányélmény fokozását célozza az is, hogy a szerkesztésnél végjegyzetet alkalmaztak. A kötet végén a 123 oldalnyi törzsszöveg mellett 30 oldal jegyzetet és hivatkozást, valamint a kutatási eredményeket alátámasztó 11 oldalas bibliográfiát találunk. A műben való keresést elősegíti a legfontosabb tartalmi elemeket felsorakoztató tárgymutató.

A kutatás jelentős szakirodalmi és forrásbázisra támaszkodik. A kivándorlás jellemző forrástípusának számító levelezések – amelyek olykor érzelmeket is közvetítő mellékleteket is tartalmaztak (fotográfiák, szárított virág, pénz stb.) – és sajtócikkek mellett a szerző egy másik, a migrációkutatásban eddig kevésbé használt forráscsoportot is bevont az elemzésébe: a bevándorlók házassági pereinek dokumentumait és minden azokhoz kapcsolódó mellékletet (például születési és házassági anyakönyveket, konzulátusi iratokat, bünyügyi jelentéseket, orvosi és pszichiátriai szakvéleményeket, családtörténeti dokumentumokat stb.). María Bjerg hol több, hol kevesebb sikerrel igyekezett utánajárni az adott esetek szereplői elő- és utóéletének egyaránt. A kutatás során az argentin bevándorlásban leginkább érintett (mintegy 80 százalékot képviselő) népcsoportokra, a spanyolokra és olaszokra koncentrált.

Amint azt korábban már Mátay Mónika *Törvénytészi játsszák* című munkájában hazai példákon keresztül is tapasztalhattuk, a házassági perek számtalan érdekes és sokszínű esetet mutatnak.⁵ Bjerg arra tesz kísérletet, hogy megfejtse azokat a történeteket, amelyek a jogi procedúrák mögött húzódnak, és hús-vér emberek által elkövetett házasságtörésekről, kettős házasságról, erőszakos cselekményekről, gyilkosságokról tudósítanak. A szerző véleménye szerint a legtöbb esetben ezeknek a gyökerei az egymásnak tett fogadalmak megszegésében és a körülmények nem várt változásában keresendők. Érveit esettanulmányokon keresztül ismerteti.

Az első két fejezetben megismerhetjük azokat a bevándorlást ösztönző tényezőket, amelyek Argentínába csábították az embereket. A szerző bemutatja, hogyan fejlődött az ország, milyen jelentős prosperitás figyelhető meg a 19. század második felétől. Áttekintést ad az argentin társadalmi viszonyokról, de nem hallgatja el a fejlődés árnyoldalait sem. Bjerg szerint a házaspárok migrációs stratégiája arra az egymásnak tett ígéretre épült, hogy az ideiglenesen elszakadó férfiak és nők idővel újra egyesülnek, megteremtve azokat az anyagi feltételeket, amelyek a családjuk számára szükségesek és előnyösek. A problémát sok esetben az jelentette, hogy a hatalmas távolság miatt a házastársak beleragadtak a valóságban kötelességekkel, korlátokkal, kielégítetlen szükségletekkel járó elképzeléseik világába. A szerző felhívja a figyelmet arra, hogy a nők bizonyos fokú autonómiára tettek szert a

4 Az Universidad Nacional de Quilmes (UNQ) egyetem professzora, a Consejo Nacional de Investigaciones Científicas y Técnicas (CONICET) munkatársa és az Academia Nacional de la Historia de la República Argentina levelező tagja. Könyveiről és publikációról bővebben: https://www.conicet.gov.ar/new_scp/detalle.php?keywords=&id=21207&datos_academicos=yes (letöltés: 2023. február 8.).

5 Mátay Mónika: *Törvénytészi játsszák. Válas Debrecenben, 1793–1848.* Debrecen, 2006.

férfiak távollétében, azonban a férfiek Argentínából is próbálták irányítani a feleségeik mindennapjait a levelekben küldött utasításokkal. A nők vitték az otthoni napi ügyeket, rájuk hárult a gyermeknevelés, a családjuk és barátaik támogatásától, valamint a férfiek által jó esetben hazaküldött pénzüsszegektől függtek. A házastársak közötti kapcsolatot az egymásnak küldött levelek és táviratok tartották fenn, ez azonban több problémát is magában hordozott. Sokan ekkor még analfabéták voltak, leveleiket mások segítségével írták és olvasták, emellett az írni-olvasni tudók leveleiben és képeslapjain is csak korlátozottan lehetett az intimitást kifejezni. Előfordult, hogy a levelek elvesztek, vagy a konzulátuson maradtak olvastatlanul. Ez a fajta kommunikáció félreértésekre, félremagyarázásokra és konfliktusokra adott okot.

Bjerg érdekes képet fest arról, hogy milyen volt Olaszországban és Spanyolországban egy még élő házastársnak a kvázi özvegyeként élni a nagy távolságok miatt, valamint milyen csábításoknak voltak kitéve a bevándorló férfiak.⁶ Amint arra a szerző is rámutat, a fejlődő argentin városok hemzsegték az alkalmi szexuális kapcsolatok és az éjszakai mulatóságok lehetőségeitől. A kocsmák, bárók, bordélyházak, kávéházak és az utcai élet sok esetben vonzóbbak voltak a férfiak számára, mint egy bérház nyomorúságos szobája, egy vasúti sínek mellett felállított piszkos sátor, vagy a mezőgazdasági munkások közös hálótermeiként szolgáló fészerek.

Európai nők ezrei utaztak Argentínába, hogy újra találkozzanak a férjükkel – ez sokszor csak hosszú éveket követően sikerült. A férfiak hívására érkező nők és gyermekek számára az utazás és az azzal járó viszontagságok kevésbé voltak nehézségekkel telik, mint azoknak, akiknek a férje felszívódott, így önerőből keltek útra, hogy férjük után menjenek, megtalálják őket és kiderítsék eltűnésük okát, ami gyakran a hűtlenség és a bigámia volt. Nem volt könnyű helyzetben az a feleség, akinek szembe kellett néznie az ismeretlen ország jogrendjével, bürokráciájával, szokásaival, és okiratokkal kellett bizonyítania állításait, amelyeket olykor csak otthonról tudott beszerezni a konzulátusokon és egyházi intézményeken keresztül. Nem csupán a hátrahagyott nők, de a „második” feleségek is több alkalommal tettek feljelentést a házasságuk érvénytelenítését kérve, aminek eredményeként a bigámistát kétszer is beperelték.

A szerző az ígéretekről, várakozásokról és az árulásokról szóló alfejezetben esettanulmányokon keresztül mutatja be olvasóinak, hogyan lett többek között egy elhagyott spanyol feleségből és anyából argentin varrónő, mit tehetett egy kiszolgáltatott olasz nő, miután férjét rajtakapta házasságtörésen és bigámián. Érdekes betekintést nyújt néhány eset abba is, hogy az újraházasodás miként segítette elő a bevándorló férfiak társadalmi beilleszkedését és felemelkedését, illetve több bűnelkövető hogyan kerülte el a büntetését.

María Bjerg feltárt több olyan esetet is, amelynek a tárgya a házasságon belüli erőszak vagy gyilkosság volt, ezeket a migráció beváltatlan reményeiből eredő frusztrációk és konfliktusok váltották ki. A konfliktusok megoldásának egyik formájaként a férfiek gyakran alkalmaztak erőszakot, állításuk szerint sok esetben az általuk érzett dühből, haragból és féltékenységből fakadó, irányíthatatlan szenvedélyük készítette őket arra, hogy bántalmazták, rosszabb esetben megölik feleségüket. A szerző felhívja a figyelmet arra, hogy a kor patriarchális beállítottsága miatt a férfiek cselekedeteivel szemben a törvények elnézőbbek voltak, mint a nők hasonló tetteivel szemben, így voltak olyan esetek, amikor komolyabb büntetés nélkül megúszták a dolgot.

6 Olaszországban gyakran „fehér özvegyeknek” nevezték azokat az asszonyokat, akiket kivándorolt férjük hátrahagyott.

A szerző kitér arra is, hogy a hosszan tartó elválás és a rendszertelen kommunikáció miatt a nők és a férfiak érzelmei kihűltek, ami a feleségeket is házasságtörésre ösztönözte. Miután férjeik elhagyták az országot, olykor szenvedélyből, olykor a szükségétől vezérelve, mintegy megélhetési stratégiaként kerestek menedéket egy másik férfi társaságában. Voltak, akiknek törvénytelen gyerekek születtek, vagy házas létükre élettársi kapcsolatban éltek egy másik férfival.

A könyv utolsó fejezetében a szerző egy érdekes és összetett gyilkossági esetet elemez. A bűnelkövető állítása szerint szerelemből ölt, hét levélben is vallomást tett, amelyben kifejtette az áldozat iránti érzéseit a bírónak. Az ügy különlegessége, hogy az áldozat prostituált volt, másrészt nem volt törvényes házasság a két fél között – ám Argentínában a hosszabb együttélést társadalmilag és kulturálisan olyannak tekintették, mintha házasság volna.

Mint az iménti rövid ismertetésben láthattuk, María Bjerg a monográfiájában egy meglehetősen érdekes és izgalmas témakört jár körül, a migráció, a házassági kapcsolatok és az ezekkel járó érzelmek világának összefonódását. A mű amellet, hogy mélyebb betekintést enged a századforduló Argentínájába és az európai bevándorlók hétköznapi életébe, elméleti és módszertani szempontból is hasznos kiindulópont lehet a további kutatásokhoz. A vizsgálatot az európai kivándorlás aspektusából és a kibocsátó országokban keletkezett peres ügyek nézőpontjából is érdemes lenne megvizsgálni. Az ily módon születő eredményeket a későbbiekben akár komparatív módon is össze lehetne vetni egymással.

*Balogh Ádám Tibor**

* A szerző az ELTE BTK Történelemtudományi Doktori Iskola (új- és jelenkori egyetemes történelem doktori program) doktorandusza (1088 Budapest, Múzeum krt. 6–8.).

CONTENTS

Culture, Religion and Politics in Latin America (Emőke Horváth)	1
<i>Studies</i>	
Emőke Horváth: The Concept and Characteristics of the American Mediterranean	5
Ágnes Judit Szilágyi: The Muse Temple, or the Neo-Pythagoreans in Curitiba, Brazil	25
Dániel Farkas: The Perception of Religious Phenomena and Communities in the Journal of the Peruvian Left: Amauta, 1926–1930	35
Katalin Jancsó: Middle Eastern Immigration to Chile: Religion and Culture in a Diverse Diaspora	53
András Bakó: Foreignness and Citizenship in Latin America	67
Attila Zolcsák: The Birth of the Pinochet Regime: A Deal of the National Security Doctrine with the Neoliberalism	81
Sándor Roland Krajcsi: Relations between Cuba and Algeria in the Light of Cuban Internationalism, 1961–1965	99
László Kupi: Gabriel García Márquez and Cuba	115
Tamás Péter Baranyi: The Monroe Doctrine and the Geopolitics of U.S. Continental Expansion	137
<i>Book Review</i>	
From Iberia to China: Some Interactions of the Islamic World with the West and the East (Georgina Nagy)	159
Emotions and Migration in Argentina at the Turn of the 20 th Century (Ádám Tibor Balogh)	163
Cuba in the Caribbean Cold War: Exiles, Revolutionaries and Tyrants, 1952–1959 (László Kupi)	167

Ára: 800 Ft
Előfizetőknek: 600 Ft

TERJESZTI A MAGYAR POSTA

Előfizethető személyesen a postahelyeken és a kézbesítőknél, vagy a Központi Hírlap Iroda zöldszámán: 06-80/444-444, e-mailen: hirlapelofizetes@posta.hu, faxon: 1-303-3440, vagy levélben a Magyar Posta Zrt. Központi Hírlap Iroda, Budapest 1008 címen.

Számonként megvásárolható a Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézetében (1097 Budapest, Tóth Kálmán utca 4., telefon: 224-6700/4624, 4626 mellék), illetve a Penna Bölcsész Könyvesboltban (1053 Budapest, Magyar utca 40., telefon: 06 30/203-1769).

A Világtörténet 2023-as évfolyamának megjelentetését a Magyar Tudományos Akadémia, a Nemzeti Kulturális Alap és az ELKH Titkársága támogatja

nka
Nemzeti Kulturális Alap

ELKH | Eötvös Loránd
Kutatói Hálózat